

TITTEL: Studenters praksisrefleksjon med dramapedagogikk

UNDERTITTEL: «Det er noe annet å reflektere gjennom å gjøre enn å snakke om det»

SAMMENDRAG OG NØKKEWORD

Det forventes at sykepleierstudenter skal bli bevisste og reflekterte praktikere som kan håndtere komplekse situasjoner som sykepleiere. Pedagogisk drama er en av flere metoder der studenter kan lære å reflektere over praksiserfaringer. Studiens hensikt er å beskrive sykepleierstudenters oppfatninger av å delta i en dramaworkshop med forumspill. Denne kvalitative studien har en fenomenografisk tilnærming og er basert på individuelle intervjuer og fokusgruppeintervjuer. Resultatene er kategorisert i tre temaer: Oppfatninger knyttet til oppvarmingsøvelser, oppfatninger knyttet til forumspill, og oppfatninger etter gjennomførte forumspill, alle med tilhørende kategorier. Betydningen av trygghet for å delta i forumspill, at det er autentiske situasjoner som spilles ut, hvordan tilskuere blir deltakere i forumspill, samt relevans for praksis og yrkesfeltet blir vektlagt i diskusjonen. Konklusjon: Å føle seg trygg er en forutsetning for å få godt utbytte av forumspill, ifølge studentenes uttalelser. Erfaringsbasert kunnskap kan bli synlig gjennom refleksjon i og over autentiske situasjoner som blir spilt ut i forumspill.

Nøkkelord: Anvendt drama, fenomenografi, kliniske studier, sykepleierutdanning

TITTEL: Students' reflections on clinical studies using drama

UNDERTITTEL: «It is something else to reflect by doing than by talking»

ABSTRACT AND KEYNOTES

Nursing students are expected to become reflective practitioners, who can handle complex clinical situations as professional nurses. Applied drama can be one way to learn from experiences through reflection. The purpose of this study is to describe nursing student's conceptions of participating in a drama workshop with forum-play. This qualitative study with a phenomenographic approach is based on focus group interviews. The results are categorized in three themes: conceptions related to warm-up exercises, conceptions related to forum-plays and conceptions related to after being involved in forum-plays with their attending categories. In the discussion, the importance of feeling safe participating in forum play, the meaning of using authentic situations as focus of the forum play, how spectators become participants and scope of application are emphasized. In conclusion: To feel safe is a prerequisite for fully participating in drama according to the students statements. Drama makes experience-based knowledge visible by reflection in and on authentic caring and nursing situations performed.

Keywords: Applied drama, clinical studies, nursing education, phenomenography

Studenters praksisrefleksjon med dramapedagogikk

«Det er noe annet å reflektere gjennom å gjøre enn å snakke om det»

Ingrid Femdal, Eva Bjørg Antonsen og Margret Lepp

Innledning

Sykepleiere skal kunne «reflektere over egen faglig utøvelse og justere denne under veiledning», fremgår det av Kvalifikasjonsrammeverket (1). Rammeplanen (2) vektlegger at sykepleierstudenter skal utdannes til bevisste og reflekterte yrkesutøvere. Målet med utdanningen er ikke bare at sykepleierstudenter skal lære å reflektere over praksiserfaringer mens de er studenter, men at refleksjon skal inngå i all utøvelse av sykepleie. For å utdanne sykepleiere som kan reflektere over egen praksis, bidra til nytenking og innovasjonsprosesser, er det nødvendig å skape rom for refleksjon (3). I tillegg er det nødvendig å verdsette medmenneskelighet, medfølelse og nytenkning (ibid.). Gjennom refleksjon kan yrkesutøvere lære av erfaringene sine og bli bedre i stand til å handle bevisst og gjennomtenkt i en praksis som stadig er i endring. Schön (4,5) hevder at refleksjon relatert til praksis er en måte å utvikle praksis på.

Det finnes en rekke pedagogiske metoder studenter og sykepleiere kan benytte for å reflektere over praksiserfaringer. Refleksjonsnotater (3,6), dagbok (7), refleksjonsgrupper (8) og veiledningsgrupper er noen av dem. Simulering er en læringsmetode som brukes for å gjenskape virkeligheten i et klinisk miljø. Trening på prosedyrer, samarbeid, beslutningstaking og refleksjoner ved hjelp av rollespill og bruk av dukker er sentralt (9). Bruk av dramapedagogikk kan bidra til at erfaringsbasert kunnskap blir synliggjort (10), at

studenter blir mer involvert i sin egen læring (11), og bygge bro mellom teori og praksis (12). Drama inneholder ulike former for leker, improvisasjoner, rollespill og forumspill (13). Gjennom forumspill kan deltakerne få hjelp til å anvende teoretisk kunnskap i praktiske situasjoner (14) og lære av hverandre gjennom refleksjon. Når deltakerne reflekterer faglig over grunnlaget for egne holdninger og handlinger, utvikler de ferdigheter som kan anvendes i arbeidet som sykepleier (15).

Artikkelsøk tyder på at det er lite forskning om bruk av forumspill innen sykepleie i Norge. Denne studien inngår som en av to studier om bruk av dramapedagogikk og forumspill som praksisrefleksjon for sykepleierstudenter. Den første studien er kvalitativ og inspirert av etnografi gjennom deltakende observasjon og feltarbeid fra to workshop og viser gjennomføringen av disse (16). I Sverige og i flere andre land anvendes forumspill innen sykepleie (17). Selv om forumspill benyttes i ulike sammenhenger, er det behov for mer forskning om bruk av forumspill fra studentenes perspektiv (15). Denne studiens hensikt er *å beskrive sykepleierstudenters oppfatninger av å delta i drama med forumspill for å reflektere over praksiserfaringer.*

Forumspill

Forumspill har sitt opphav i forumteater. Forumteater er skapt og videreutviklet av den brasilianske teatermannen og politikeren Augusto Boal, og bygger på interaksjonen mellom skuespillere og tilskuere (18). Det latinske ordet forum betyr åpen plass eller torg. I dagligtale blir forum ofte brukt som et sted hvor en kan ta opp et problem til analyse og drøfting. I forumteater kan mennesker kan bringe sine problemer «til torg» (18). Byréus (19) lanserte begrepet forumspill i Sverige midt på 1980-tallet. Forumspill er en pedagogisk form for rollespill som bygger på deltakernes egne fortellinger om en vanskelig eller undertrykkende

situasjon som ender med en konflikt (13,20). De mest funksjonelle forumspillene oppstår nettopp når deltakerne har et personlig forhold til emnet som behandles, hevder Engelstad (18). I motsetning til vanlig teater der publikum er passive tilskuere, henvender lederen av forumspillet seg til publikum for at de skal gripe inn og komme med andre forslag til løsninger på forumspillet problem. Tilskuerne får komme opp på scenen, også kalt innhopp, og prøve ut alternative måter å håndtere konflikten på. Målet er ikke nødvendigvis å finne en optimal løsning, men å oppdage at det finnes mange muligheter for handling. Erfaringene fra forumspillet kan brukes til å ta mer veloverveide valg i lignende situasjoner i framtiden. Bruk av forumspill kan bidra til livslang læring ved at evnen til refleksjon og kritisk tenkning utvikles (15,19).

Forumspill skiller seg fra rent kognitivt resonnerende samtaler og skriftlig refleksjon ved at deltakerne ikke bare blir engasjert psykisk, emosjonelt og intellektuelt, men også fysisk. ”Reflection in action” og ”reflection on action” er to sentrale begreper hos Schön (4) og to nøkkelaspekter ved profesjonell læring. I dramapedagogikk, som forumspill er en del av, spilles situasjonene under veiledning, noe som kan skape refleksjon både i læring («in action») og over læring («on action») (21). Når studenter spiller ut situasjonen kan de reflektere i læringen, og når de reflekterer over situasjonen og forumspillet i etterkant, kan det betegnes som refleksjon over læring. Grensen mellom spill og virkelighet, samt mellom rolle og individ, brytes ved at deltakerne arbeider med en erfart situasjon (13).

Forumspill kan deles i tre faser:

- 1) I innledningsfasen deles deltakerne i mindre grupper og forteller hverandre hver sin situasjon om en konflikt eller et dilemma de har erfart, for eksempel fra praksis, og velger den situasjon som berører gruppemedlemmene mest.

2) I spillefasen blir fortellingen fremført slik gruppemedlemmene forstår situasjonen. Deretter åpner lederen av workshopen for at tilskuerne får komme opp på scenen og bytte rolle med deltakerne (rolleinnhaverne) slik at de kan prøve ut alternative handlinger. Lederen kan benytte andre metoder, som å be om å få intervjuet en av rolleinnhaverne. Rolleinnhaveren svarer på spørsmålene ut fra hva hun eller han kunne tenke seg at personen som ble spilt ville svart på spørsmålene. Lederen kan videre invitere en tilskuer opp på scenen og være tenkeboble ved å stå bak en annen deltaker og si i jeg-form hva vedkommende muligens tenker.

I fase 3) refleksjonsfasen, diskuterer og reflekterer deltakerne over forumspillet, innhoppene og deres konsekvenser, samt eventuelle intervjuer av rollefigurer. Tanker, følelser og handlinger kombineres gjennom forumspillet, både hos deltakerne i spillet og hos tilskuerne (20,22).

Gjennomføring av dramaworkshop med forumspill

Begrepet workshop kan brukes på en rekke ulike måter. I denne sammenhengen benyttes det om en arbeidsform der sykepleierstudenter deltar på en workshop med drama og forumspill. Deltakerne får først informasjon om hensikten med dramaworkshopen og arbeidsformer. Deltakerne sitter i en sirkel slik at alle kan se hverandre, alle er i sentrum og ingen sitter foran eller bak en annen (23). Lederen av workshopen inviterer vanligvis deltakerne til en runde der de sier navnet sitt og forventninger til workshopen. Deretter inviteres de til å delta på oppvarmingsøvelser som har til hensikt å få dem til å slappe av, skape trygghet og følelsesmessige opplevelser gjennom lek (24). Eksempler på oppvarmingsøvelser er: «Alle som... bytter plass med hverandre» (25), «Story of your name» og «Ett minutt livsfortelling» (23). Et annet eksempel er vurderingsøvelser, der deltakerne trener på å ta stilling, uttrykke

tanker og bearbeide vurderinger gjennom refleksjon, ofte gjennom fysisk forflytning i rommet (19). Opplevelser og refleksjoner fra øvelsene deles med hele gruppen. Etter oppvarmingsøvelsene starter forumspillene.

Metodologiske overveielser

Design

Studien har et eksplorativt og deskriptivt design med en fenomenografisk tilnærming. Innen fenomenografien beskrives kvalitativt ulike måter å forstå, oppleve og erfare ulike fenomener i verden rundt oss. I denne studien er det erfaringer og opplevelser med å delta på en dramaworkshop som er fenomenet som blir studert. Fokuset rettes mot variasjon i forhold til hvordan fenomenet blir erfart og opplevd. Innen fenomenografi ønsker man å få fram variasjon av ulike måter å oppfatte et fenomen på (26). Beskrivelser av erfaringer og opplevelser av ulike fenomen innhentet gjennom intervjuer utgjør denne studiens datamateriale. Dataene analyseres og presenteres i resultatdelen som *oppfatninger* av fenomenet i resultatdelen i tråd med fenomenografisk tilnærming (27,28).

Workshopen

Workshopen ble lagt til en undervisningsdag med obligatorisk fremmøte på høyskolen mens studentene var i praksis i psykisk helsearbeid. Det var totalt 32 sykepleierstudenter (26 kvinner og 4 menn) i alderen 22-56 år med gjennomsnittsalder på 32,5 år som deltok i workshopen. Disse studentene følger et fireårig studieforløp, og var i semester 6 av 8. I denne studien omtales allikevel studentene som hun av praktiske årsaker. Studentene ble fordelt på to grupper. Gruppene deltok på hver sin workshop med forumspill av tre timers varighet. En

autorisert dramapedagog og forsker (tredjeforfatter) ledet workshopen, mens første- og annenforfatter var med som deltakende observatører på hver sin gruppe.

Datainnsamling

Samtlige deltakere på workshopen ble invitert til å delta på intervju 10 uker senere. Det ble planlagt fire fokusgruppeintervjuer. Åtte respondenter møtte til intervju. Av praktiske årsaker fordelte de seg på følgende måte: I to grupper møtte det tre studenter, og to møtte individuelt. Fokusgruppeintervju egner seg for å innhente informasjon ved hjelp av diskusjon og interaksjon mellom deltakerne (29), og gjennom individuelle intervjuer er det mulig å få frem beskrivelser av erfaringer ut fra den intervjuedes livsverden (30). I fokusgruppeintervjuene var første- og annenforfatter fasilitator i gruppene der de hadde vært med som deltakende observatører, og moderator i gruppene de ikke hadde deltatt i selv. De individuelle intervjuene ble ledet av den av forfatterne som ikke hadde vært med på workshopen.

Samtlige intervjuer fulgte den samme semistrukturerte intervjuguiden. Intervjuguiden hadde et åpent spørsmål om erfaringer og opplevelser med workshopen, mulighet for refleksjon gjennom forumspill og eventuelle andre tanker om bruk av forumspill i sykepleien. Samtlige intervjuer ble tatt opp på lydbånd, transkribert av forfatterne. De ble foretatt i høgskolens lokaler, og varte omtrent 60 minutter.

Dataanalyse

Analysen av data fra intervjuene er gjennomført i henhold til prinsippene for en fenomenografiske tilnærming (31,32), inspirert av Alexandersson's fire trinn (33). Det første trinnet innebærer at alle transkriberte intervjuer leses nøye igjennom flere ganger for å få et

hovedinntrykk av materialet. I trinn to noteres likheter og ulikheter i materialet. I det tredje trinnet blir utsagn sortert i beskrivende kategorier. I det fjerde og siste trinnet reflekteres det over kategoriene og temaene som har blitt dannet, som beskriver deltakernes oppfatninger av å delta i dramaworkshopen.

Etiske betraktninger

Det foreligger ingen dataregister, og alle personopplysninger er anonymisert. Studien ikke meldepliktig ifølge Norsk senter for forskningsdata. Det ble innhentet informert samtykke etter at respondentene hadde fått informasjon om intervjuets hensikt og rammer. De fikk informasjon om at det var frivillig å delta, og at de kunne trekke seg når som helst uten å oppgi årsak.

Resultat

Tre temaer, ”Oppfatninger knyttet til oppvarmingsøvelser”, ”Oppfatninger knyttet til gjennomføring av forumspill” og ”Oppfatninger etter gjennomførte forumspill” ble dannet gjennom analysen. Temaene og deres tilhørende kategorier representerer ulike oppfatninger av å delta i dramaworkshopen for å reflektere over praksiserfaringer, som det fremgår av tabell 1.

Tabell 1. Tema og kategorier som framkom ved analysen

1. Tema	Oppfatninger knyttet til oppvarmingsøvelser
1.1 Kategori	Uvant læresituasjon

1.2 Kategori	Bli kjent med hverandre
1.3 Kategori	Å skape trygghet
2. Tema	Oppfatninger knyttet til forumspill
2.1 Kategori	Å forberede forumspillet
2.2 Kategori	Å lære gjennom å spille
2.3 Kategori	Å få velge innhold selv
3. Tema	Oppfatninger etter gjennomførte forumspill
3.1 Kategori	Mulighet for å reflektere
3.2 Kategori	Morsom og annerledes læring
3.3 Kategori	Relevans for praksis og yrkesfelt

Tema 1: Oppfatninger knyttet til oppvarmingsøvelser

Kategori: Uvant læresituasjon

Flere utsagn i denne kategorien viste at det var hensiktsmessig å starte med oppvarmingsøvelser, «for hadde vi startet rett på det å spille ut erfaringer fra praksis (...), så var det ingen som hadde blitt med!». Øvelsene var enkle og ufarlige i starten, ifølge utsagnene, og øvelsene løste opp den anstrengte stemningen de opplevde innledningsvis. Flere

utsagn pekte på at det var skummelt før de kom i gang, men at følelsen av at det var uvant forsvant raskt. Videre viste utsagnene at den anstrengte stemningen var borte allerede etter den første oppvarmingsøvelsen: ”Alle var jo like flau, så da gjør det ikke noe”.

Kategori: Bli kjent med hverandre

I denne kategorien ble betydningen av å bli kjent med hverandre før forumspillene begynte vektlagt. ”Det begynte med at alle måtte bytte plass, og plutselig satt man ikke ved siden av sin beste venninne lenger. Så måtte man begynne å snakke med en annen, og så viste det seg at det ikke var så farlig”. Selv om de ikke kjente alle like godt, var det helt greit å skulle bytte samarbeidspartner i oppvarmingsøvelsene, viste teksten: ”Vi kjenner jo hverandre allikevel”. Det å bytte samarbeidspartnere medførte at flere kom i prat med medstudenter de ikke kjente så godt: ”Jeg var jo ganske heldig sånn sett, da, som havnet sammen med en jeg hadde snakket lite med i klassen. Følte vel at vi ble bedre kjent egentlig”.

Kategori: Å skape trygghet

Begrepet trygghet ble trukket fram i en rekke utsagn. At gruppa som deltok i forumspill var liten, besto av deltakere fra samme klasse og hadde gjennomgått oppvarmingsøvelser sammen, ble beskrevet som trygt. Videre fremgikk det at det kunne være stressende å skulle spille ut situasjonen for andre. Noen brukte ord som nervøs, sårbar og redd for å dumme seg ut. Hvis de ikke opplevde å ha håndtert situasjonen godt da den skjedde, kunne det være krevende å vise den for andre. ”...når du skal gjøre noe og andre ser på, så vil du jo at det skal være riktig”. Noen påpekte at det var godt å ikke være først ute med å vise spillet sitt for de andre. På den måten kunne de se hvordan andre gjorde det først, og bli litt bedre forberedt. Ved forumspillenes slutt var det flere som kom til at ”...det var ikke så farlig å spille ut

praksiserfaringer. Det syns jeg var en veldig all right måte å gjøre det på”. En mulighet for å gjøre det litt mindre utrygt, var om lærerne også var med på øvelser og «bød på seg selv», for på den måten å vise at det ikke var så farlig. Flere utsagn viste at det var en fordel at gruppene var små da de arbeidet med forumspill og at dette skapte trygghet.

Tema 2: Oppfatninger knyttet til forumspill

Kategori: Å forberede forumspillet

Denne kategorien inneholder utsagn som belyste hvordan respondentene forberedte forumspillene. Det var den minst kompliserte situasjonen eller situasjonen det var enklest å vise gjennom dialog og bevegelser som ble valgt, viser intervjuutsagn. Teksten viste at personen som hadde opplevd situasjonen instruerte da rollespillet ble øvd inn. De andre i gruppa oppfattet situasjonen på sine måter. Deltakeren som hadde vært i situasjonen hjalp de andre til å forstå hvordan hun hadde opplevd den ved å svare på spørsmål og korrigere gruppedeltakernes fortolkninger. I et utsagn understrekte en respondent at det var lærerikt at hennes situasjon ble valgt, og at hun følte seg bedre forberedt dersom hun skulle komme i en lignende situasjon. Et annet utsagn viste at en respondent opplevde at gruppa ikke lyktes med å spille ut situasjonen slik hun hadde forsøkt å beskrive situasjonen. Allikevel viste teksten at en annen deltaker hadde hatt utbytte av denne dramatiseringen, og at hun hadde forstått poengene. Teksten viste videre at respondenten som hadde opplevd situasjonen justerte sin oppfatning ved å si: «Det er kanskje det at jeg har stort kontrollbehov. Forventer at ting skal være ordentlig».

Kategori: Å lære gjennom å spille

Denne kategorien inneholder utsagn som viste at det var en vesentlig forskjell mellom det å snakke om situasjonen og å spille den. Det var en vesentlig forskjell mellom det å reflektere gjennom dialog i en veiledningsgruppe og det å spille ut refleksjonsnotatet, ble det sagt: "... da spiller du jo rollen selv og kjenner mer på det" og "du får fram mer tanker og det blir litt mer levende da". Videre viste utsagnene at det vekket følelser på en annen måte å spille situasjonen enn å snakke om den, som når kompliserte situasjoner studentene hadde opplevd i praksis var i fokus. Flere utsagn viste at dramaspillet var lærerikt og ga forberedthet til senere praksis ved at det var opplevelser fra «det virkelige liv» de arbeidet med og reflekterte over. "Jeg var veldig glad jeg ikke hadde fått det samme spørsmålet selv, for jeg vet ikke hva jeg skulle svart", uttalte en respondent da spillet der en bruker spør studenten om å bli venn på Facebook ble diskutert i fokusgruppen. Flere utsagn viste at respondentene oppfattet psykisk helsepraksis som lite konkret og praktisk. Noen situasjoner ble tydeligere og mer forståelig gjennom bruk av forumspill: «Jo mer du klarer å konkretisere det, jo bedre blir det jo».

Kategori: Å få velge innhold selv

Utsagn som viste at respondentene verdsatte at de fikk velge hvilke situasjoner de ville spille ut selv, inngår i denne kategorien. I motsetning til konstruerte rollespill ble betydningen av at dramaspillene var autentiske og opplevd av en i gruppa trukket fram som positivt i teksten, og at de «...føler det kommer litt mer nært. Nært fordi det er våre egne erfaringer, egne hendelser, enn når vi bare får tildelt en liksomhendelse. At det faktisk har skjedd». Dessuten ble opplevelsen forsterket ved å se reaksjonen i medstudentenes ansikt og å få tilbakemeldinger, fremgår det av teksten fra intervjuene.

Utsagn viste at selv om dramalederen av forumspillene inviterte deltakerne til å si «stopp» under forumspillet, slik at de kunne gi hendelsen et alternativt forløp, ble dette i liten grad gjort: ”Vi ble vel så fasinert av det som skjedde at vi gjorde det ikke”. Et annet utsagn viste at en respondent ikke hadde oppfattet at hun kunne stoppe forumspillet, men at hun trodde flere ville benytte seg av muligheten etter hvert som de ble mer kjent med forumspill som metode, samt hvilke muligheter det gir for å stoppe opp og reflektere.

Tema 3: Oppfatninger etter gjennomførte forumspill

Kategori: Mulighet for å reflektere

I denne kategorien peker en rekke utsagn på muligheten forumspill gir for å reflektere. ”Du får det litt på avstand, du må liksom tenke gjennom det på nytt, det dukker opp andre refleksjoner” og «Det er ikke så lett å gjøre det en tenker i praksis». Det å være tenkeboble for rollefiguren og si høyt hva vedkommende kanskje tenkte i øyeblikket, ga nye refleksjoner om hva rollefiguren kunne ha tenkt og følt i situasjonen, viser uttalelser.

I utsagnene ble det beskrevet at forumspill gjorde hendelsen mer levende og reell, og at det ga økt refleksjon gjennom både å gjøre selv, instruere andre deltakere, reflektere og spille situasjonen om igjen etter innspill fra de som så på. ”Man blir kjent med seg selv”.

Noen utsagn handlet om at det var lærerikt å delta i forumspillet selv, mens andre viste at de syntes det var nyttig når andre spilte. At situasjonene var gjenkjennelige økte opplevelsen av å være aktivt med i spillet, fortalte respondentene. Utsagn viser at respondentene reflekterte over egne valg og holdninger under forumspillet: ”Men jeg ville gjort det sånn, og det hadde i hvert fall fungert”. Tilbakemeldinger fra medstudenter var viktig og det var lærerikt å se hvordan andre ville taklet situasjonen, viste utsagn: ”Folk blir mye mer involvert enn at du

bare sitter der og blir fortalt hva som har skjedd”. Gjennom å reflektere over dramaspillet kan man ”finne ut hva man kunne gjort annerledes”.

Kategori: Morsom og annerledes læring

Denne kategorien belyser utsagn som viste at forumspill var en morsom og annerledes måte å lære på. Om det å delta på workshopen gikk følgende beskrivelser igjen: Morsomt å være med, gøy, veldig spennende og annerledes måte å lære på. Utsagn viser at mange hadde gruet seg til denne dagen og at flere var motvillige i starten. Uttrykk som ”fikk en positiv overraskelse”, ”bedre enn forventet” og at det ikke hadde vært så skremmende ble brukt om hvordan det hadde vært å delta. ”Selv om jeg personlig ikke er så glad i det (*rollespill, forfatternes presisering*), så føler jeg at det var veldig bra”. Teksten viste at noen ønsket mer informasjon om hva dagen skulle inneholde på forhånd, mens andre ikke synes det var nødvendig.

I noen utsagn ble det hevdet at slike workshoper burde være fremmøtepliktig, men at ingen skulle tvinges til å delta i forumspill. Videre fremkom det at det var viktig at den som ledet øvelsene var oppmerksom på at det kan være mer sårbart å spille ut en situasjon enn å skulle snakke om den. Forumspill var velegnet for å dele refleksjonsnotater, viste flere utsagn.

Kategori: Relevans for praksis og yrkesfelt

Kategorien viste at deltakelse i workshop med forumspill kunne være relevant for praksis og yrkesfeltet. Å lære å reflektere under utdanningen er viktig, fremgikk det av flere utsagn:

Ofte når du reflekterer så setter det i gang noe. Da tror jeg du gjør det oftere når du er i arbeid. Da har du satt i gang det at du skal tenke over ting når du gjør det. Så ved at vi

terper på det mens vi går på skolen, så tror jeg man fortsetter med det for du er vant til det under trening.

I utsagnene fremgikk det at sykepleierstudenter og sykepleiere stadig møter nye, uforutsette situasjoner der de må kunne improvisere, og at det er få fasitsvar i praksis i psykisk helsearbeid. «Jeg synes det er litt av det å skulle bli sykepleier. For du blir jo utfordret i enhver situasjon. Du skal ut og møte mennesker, snakke med noen du aldri har snakket med før».

Utsagn viste at respondentene la egne følelser og holdninger til side noen ganger for å kunne opptre profesjonelt. Forumspill kunne være nyttig, både grunnet praksislikhet og at det kan gi forberedthet til nye situasjoner i praksis, viste flere utsagn. «Det var nyttig å stille meg selv spørsmål om hva jeg kunne gjort annerledes hvis jeg kom opp i en lignende situasjon igjen».

Flere utsagn belyste at erfaringer med dramapedagogikk kunne vært relevant i alle emner i en bachelorutdanning i sykepleie. Det ble pekt på at sykepleie er et praktisk-teoretisk yrke og at det derfor er hensiktsmessig å arbeide med praktiske øvelser som var relevante i sykepleieutøvelsen. I flere utsagn anbefalte respondentene at studenter deltar på workshop med forumspill flere ganger og gjerne tidligere i studieforløpet for å få best mulig utbytte. Videre viste utsagn at forumspill kan anbefales i yrkesfeltet også, og at det trolig ville være nyttig samme hvor sykepleieren arbeider. Det ble påpekt at metoden var mer tidkrevende enn kun å reflektere gjennom dialog, men at utbyttet ikke kan måles kvantitativt.

Diskusjon

Vi har valgt å diskutere fire områder som fremkommer på tvers av de tre temaene i resultatdelen: Trygghet som en forutsetning for å delta, Refleksjon over autentiske situasjoner, Tilskuere blir medaktører i forumspill og Anvendelsesområder for sykepleiere i yrkesfeltet og

studenter i ulike deler av sykepleiestudiet. Disse fire områdene fremkom ved å stille didaktiske spørsmål til de tre temaene; hva kreves, hvordan, hvor og hvorfor kan drama anvendes for å reflektere over praksiserfaringer (tabell 2). Diskusjonen avsluttes med metodediskusjon.

Tabell 2. Utvikling av områder for didaktiske spørsmål

Didaktiske spørsmål knyttet til sykepleierstudenters oppfatninger av å delta i drama med forumspill	Områder i diskusjonen
<p>Hva kreves?</p> <p>Hvordan skjer læringen?</p> <p>Hvor kan det anvendes?</p> <p>Hvorfor kan det anvendes?</p>	<p>Trygghet som forutsetning for å delta</p> <p>Refleksjon over autentiske situasjoner</p> <p>Tilskuere blir medaktører i forumspill</p> <p>Anvendelsesområder for sykepleiere i yrkesfeltet og studenter i ulike deler av sykepleiestudiet</p> <p>For refleksjon og læring</p>

Trygghet som forutsetning for å delta

Studien viser at dramaworkshop med forumspill er ukjent for de fleste respondentene, at flere gruet seg og at oppvarmingsøvelsene bidro til at de følte seg trygge nok til å delta i forumspillene. Oppvarmingsøvelser kan hjelpe deltakere til å bli aktive, både verbalt, kognitivt og kroppslig (24). Det kan føles utrygt å bytte samarbeidspartner fra øvelse til øvelse og komme i gruppe med mennesker en ikke kjenner så godt fra før. Samtidig viser denne studien at noen mente det var avgjørende for opplevelsen av trygghet i gruppa som helhet. Et trygt læringsmiljø er viktig for at deltakere kan uttrykke erfaringer og opplevelser (23). Det kan hevdes at oppvarmingsøvelser bærer for mye preg av lek og tøys. I denne studie la respondentene vekt på at oppvarmingsøvelsene var med på å løse opp den anstrengte stemningen, at det var morsomt å være med, og at det var bra at det bare var to til fire deltakere i oppvarmingsøvelsene. Det kan stilles spørsmål ved om oppvarmingsøvelser er fornuftig ressursbruk i en travel hverdag. Oppvarmingsøvelser kan være en forutsetning for å våge å delta i forumspill senere i workshopen, viser denne studien. På den ene siden ble det påpekt at det var lettere å delta når lærerne deltar og viser. På den annen side kan lærerdeltakelse ta fokus fra studentenes læring og lærerens handlinger kan tolkes som «fasit». Lærerens egne grenser og evne til å by på seg selv, og sensitivitet i forhold til deltakernes grenser for hva de ønsker å dele, er vesentlig for læringen (23). Skal opplevelsen bli god, er det av stor betydning at lederen av forumspillet er trygg i rollen og leder spillet på måter som blir lærerike for deltakerne.

Refleksjon over autentiske situasjoner

Betydningen av at det er studentene selv som velger situasjoner forumspillene skal handle om blir vektlagt i studien. Forumspillet blir mer aktualisert og ekte når deltakerne vet at det var en

av dem som hadde opplevd situasjonen som blir spilt, i motsetning til konstruerte rollespill, viser denne studien.

Forumspill betegnes som eksperimentell læring, en prosess der kunnskap blir konstruert gjennom å erfare, reflektere, tenke og handle (15). I forumspillene får deltakerne anledning til å skape spillet sammen og mulighet for å redigere spillet ved å spille det om igjen. Hensikten var at de ulike utfallene kunne gi flere handlingsalternativer som kan benyttes. Deltakerne kan øve på faglig resonnering, reflektere over grunnlaget for handlinger og egne holdninger, slik Dahl and Alvsvåg (3) oppfordrer til. Ved at evnen til refleksjon og kritisk tenkning utvikles, kan deltakerne oppnå livslang læring (15). Arbeid med autentiske situasjoner kan medføre bearbeiding av hendelser for den som har opplevd situasjonen, samtidig som opplevelsen av at «det kunne vært meg» kan gi læring og oppleves nyttig for de andre deltakerne som kan komme i lignende situasjoner (16).

Tilskuere blir medaktører i forumspill

I denne studien tok publikum, de som ikke fremførte forumspillet, imot invitasjonen fra forumspillet leder til å komme opp på scenen, bidra i forumspillet som tenkeboble og sette ord på hva rolleinnhaveren kunne tenkes å føle eller mene. Tilskuerne blir forandret til protagonister og deltakere i den teatrale kommunikasjonssituasjonen (18). Det er ikke alle som våger å gå opp på scenen. Allikevel vil deltakere kunne være aktive, ved at de tenker ut hva de selv ville ha sagt og gjort, og ved at de vet at de kan melde fra om de ønsker å delta.

Studien viser at deltakere mente situasjonen ble mer virkelig ved at de spilte den enn hvis de kun hadde reflektert over den muntlig. Bruk av forumspill kan bidra til at deltakerne reflekterer både mens de spiller («in action»), og gjennom felles dialog etter forumspillet («on action»). Deltakerne får mulighet til å prøve ut alternative handlinger i forumspillet, reflektere

over disse og på den måten få økt innsikt (13). Å gå inn i rollen som pasient gir en ekstra mulighet til å prøve å sette seg inn i den andres situasjon. Dette betegnes som et svært viktig pedagogisk og dramatisk redskap (34). Dahl og Alvsvåg (3) hevder at medmenneskelighet, medfølelse og nytenkning er sentralt i sykepleien. Sykepleiere trenger forståelse for pasientens følelser og å kunne gi psykisk støtte, hevder Watson (35). Innhopp, tenkebobler og intervju av rollen til den som spiller undertrykt i forumspillet, for eksempel en pasient, kan medføre at deltakerne blir mer oppmerksomme på hvordan det kan være å være denne personen. Slik kan sider som empati bli aktualisert (16). Teoretisk kunnskap kan trekkes inn ved bruk av forumspill. Forumspill kan gi mulighet for å anvende teoretisk kunnskap i praktiske situasjoner (14), og bygge bro mellom teori og praksis (12).

Anvendelsesområder for sykepleiere i yrkesfeltet og studenter i ulike deler av sykepleiestudiet

I denne studie vektla respondentene at måten de lærer å reflektere på kan overføres til situasjoner i sykepleieryrket. Forumspill kan like gjerne brukes av sykepleiere i yrkesfeltet som av studenter i andre deler av sykepleiestudiet. Det kan innvendes at det kan være vanskelig å sette av tid til slike aktiviteter i en travel hverdag som sykepleier. Samtidig viser forskning at dramavirksomhet kan bidra til å redusere avstanden mellom teori og praksis ved at teoretisk kunnskap anvendes i praktiske situasjoner (14). Arveklev et al. (15) hevder at evne til refleksjon og faglig resonnement som grunnlag for handlinger og holdninger kan utvikles gjennom dramavirksomhet, og at dette kan anvendes i sykepleieutøvelsen. Gjennom forumspill kan erfaringsbasert kunnskap bli synlig og kunnskap innenfor de emnene deltakerne arbeider med i forumspillet utvikles (20).

Metodediskusjon

Intervjuene ble foretatt 10 uker etter gjennomført workshop. Dette kan ha innvirket på at oppslutningen om intervjuene var relativt lav, fra 32 deltakere på workshopen til åtte respondenter i intervjuene. Ved to av intervjuene møtte bare en respondent. Respondentene ble da spurt om de ville bli intervjuet individuelt, og om de ønsket at den ene intervjueren forlot rommet. I begge tilfellene ønsket respondenten at begge intervjuerne var til stede. Diskusjonen og interaksjonen respondentene imellom var viktig for utviklingen av samtalsinnhold i fokusgruppene. I tillegg ga de individuelle intervjuene beskrivelser av erfaringer ut fra den intervjuedes livsverden. Tekstmaterialets innhold viste at det ikke var divergens mellom funnene i de individuelle intervjuene og fokusgruppeintervjuene. Samtidig ga respondentene rike beskrivelser av erfaringene og opplevelsene fra workshopen, noe som viser at de fortsatt husket mye fra den 10 uker senere.

Analysen av intervjuene ble gjennomført separat av forskerne før analyseresultatene ble sammenlignet. Stor grad av sammenfallende fortolkninger kan styrke studiens pålitelighet. Videre kan det være en styrke for studiens gyldighet at sitat fra respondentene er gjengitt sammen med forskernes fortolkninger, slik at leseren kan vurdere fortolkningene.

Konklusjon

Det forventes at sykepleierstudenter skal bli bevisste og reflekterte praktikere som kan håndtere komplekse situasjoner som sykepleiere. Forumspill er en av flere pedagogiske metoder der studenter kan lære å reflektere over både egne og andres praksiserfaringer. Det er avgjørende at deltakerne føler trygghet for at de skal våge å delta i forumspill.

Oppvarmingsøvelser kan bidra til dette. Gjennom forumspill kan ulike måter å løse autentiske praksissituasjoner på prøves ut og bli gjenstand for refleksjon, slik at den enkelte kan bli bedre forberedt til å handle bevisst og gjennomtenkt i en praksis som stadig er i endring. I

videre forskning vil det være interessant å undersøke hvilke erfaringer og opplevelser sykepleiere på ulike yrkesarenaer har med forumspill, og hvordan forumspill kan benyttes for å utvikle ferdigheter som empati innen klinisk sykepleie.

Referanser

1. Kunnskapsdepartementet. Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR), 15. desember 2011. Oslo: Kunnskapsdepartementet 2011.
2. Kunnskapsdepartementet. Rammeplan for sykepleierutdanning, 25. januar 2008. Oslo: Kunnskapsdepartementet 2008.
3. Dahl H, Alvsvåg H. Å fremme studenters evne til refleksjon – en pedagogisk utfordring. Uniped. 2013;2(03):32-45. doi: 10.3402/uniped.v36i3.22724
4. Schön DA. The reflective practitioner : how professionals think in action. New York: Basic Books; 1983.
5. Schön DA. Educating the reflective practitioner. San Francisco, Calif: Jossey-Bass; 1987.
6. Nilsen SR, Røising H, Brynhildsen S. Erfare, skrive, dele, diskutere og lære: – om strukturerte, planlagte refleksjonsprosesser og tverrprofesjonelle møteplasser. Uniped. 2012;3(02):54-67.
7. Fjørtoft A, Rasmussen G, Wangen MG, Torjuul K. Refleksjon og læring i praksisstudiane i psykisk helsevern ved hjelp av dagbøker. Nordisk Sygeplejeforskning. 2014(04):253-66.
8. Flateland S, Kristiansen A, Söderhamn U. Sykepleiestudenters læring - Læring i praksis gjennom deltakelse i refleksjonsgruppe. Nordisk sygeplejeforskning. 2011;1(01):5-18.
9. Jeffries PR. Simulation in nursing education : from conceptualization to evaluation: National League for Nursing; 2012.
10. Lepp M, Halabi JO, Abdalrahim MS, Olausson S, Suserud B-O. Learning through drama in the field of global nursing. Applied Theatre Research. 2011;12 (2), 1-15.

11. McGarry J, Aubeeluck A. A Different Drum An Arts-Based Educational Program. *Nurs Sci Q.* 2013;26(3):267-73. doi: 10.1177/0894318413489200.
12. Levitt C, Adelman D. Role-playing in nursing theory: Engaging online students. *J Nurs Educ.* 2010;49(4):229. doi: 10.3928/01484834-20091217-03
13. Dellenborg L, Lepp M. Etnografisk drama med fokus på forumspel. In: Skott C, Dellenborg L, Lepp M, Nässén K, editors. *Människan i vården Etnografi, vård och drama*: Stockholm: Carlsson bokförlag; 2013.
14. Austin EN, Hannafin NM, Nelson HW. Pediatric disaster simulation in graduate and undergraduate nursing education. *J Pediatr Nurs.* 2013;28(4):393-9. doi:10.1016/j.pedn.2012.12.004
15. Arvekleiv SH, Wigert H, Berg L, Burton B, Lepp M. The use and application of drama in nursing education — An integrative review of the literature. *Nurse Educ Today.* 2015;35(7):e12-e7. doi:10.1016/j.nedt.2015.02.025
16. Antonsen EB, Femdal I, Lepp M. Dramapedagogikk med fokus på forumspill i psykisk helsearbeid. Sykepleierstudenters refleksjoner over praksiserfaringer. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid.* 2017 in press.
17. Skott C, Dellenborg L, Lepp M, Nässén K. *Människan i vården. Etnografi, vård och drama.* Stockholm: Carlsson bokförlag; 2013.
18. Engelstad A. *Poetikk og politikk : Augusto Boal og de undertrykte teater.* Åbo: Åbo Akademis förlag; 2004.
19. Byréus K. *Du har huvudrollen i ditt liv : om forumspel som pedagogisk metod för frigörelse och förändring.* Stockholm: Liber; 2012.
20. Lepp M. Lärande om vårdande genom etnografiskt drama. In: Skott C, Dellenborg LL, Lepp M, Nässén K, editors. *Människan i vården Etnografi, vård och drama*: Carlsson; 2013. p. 173-88.

21. Burnard P, Hennessy S, SpringerLink. Reflective Practices in Arts Education.. Dordrecht: Springer Netherlands Landscapes: the Arts, Aesthetics and Education; 2006
22. Lepp M. Drama som levandegör och fördjupar kunskaper om vårdande. In: Berglund M, Ekebegeh M, editors. Reflektion i lärande och vård : en utmaning för sjuksköterskan. Lund: Studentlitteratur; 2015.
23. Lepp M, Zorn CR. Life circle: creating safe space for educational empowerment. The J Nurs Educ. 2002;41(9):383.
24. Lepp M, Dellenborg L. Workshop med forumspel – framväxten av etnografisk drama. In: Skott C, Dellenborg L, Lepp M, Nässèn K, editors. Människan i vården Etnografi, vård och drama: Stockholm: Carlsson bokförlag; 2013.
25. Grünbaum A, Lepp M. DRACON i skolan : drama, konflikthantering och medling. Lund: Studentlitteratur; 2005.
26. Johansson M. Forskarens ståndpunkt i den fenomenografiska forskningen: Ett försök att formulera en egen position. Pedagogisk forskning i Sverige. 2009;14(1):45-58.
27. Marton F. Phenomenography—a research approach to investigating different understandings of reality. Journal of thought. 1986:28-49.
28. Lepp M, Ringsberg KC. Phenomenography: a qualitative research approach. In: Hallberg LRM, editor. Qualitative methods in public health research : theoretical foundations and practical examples. Lund: Studentlitteratur; 2002.
29. Stewart DW, Shamdasani PN. Focus groups : theory and practice. Los Angeles, Calif: SAGE; 2015.
30. Brinkmann S, Kvale S. InterViews : learning the craft of qualitative research interviewing. Thousand Oaks, Calif: Sage; 2015.
31. Sjöström B, Dahlgren LO. Applying phenomenography in nursing research. J Adv Nurs. 2002;40(3):339-45.

32. Wenestam C-G, . The phenomenographic method in health research. In: Wenestam C-G, Hildingh C, editors. Qualitative research methods in the service of health. Lund: Studentlitteratur; 2000.
33. Alexandersson M. Den fenomenografiska forskningsansatsens fokus. In: Starrin B, Svensson P-G, editors. Kvalitativ metod och vetenskapsteori1994. Lund: Studentlitteratur, p. 111-36.
34. Bolton G, Grünbaum A, Sörmark A. Drama för lärande och insikt : om dramapedagogik i teori och praktik. Göteborg: Daidalos; 2008.
35. Watson J. Watson's theory of human caring and subjective living experiences: carative factors/caritas processes as a disciplinary guide to the professional nursing practice. *Texto Contexto-Enferm*. 2007;16(1):129-35. doi.org/10.1590/S0104-07072007000100016